

seculis significabat convivia illa que Christiani pauperes simul & divites ad amorem fovendum infrebant, quibus ut fratres una accubebant.

VIII. Congruentem rationem S. Thomas III. Part. quest. lxxiii. art. 4. assignat cur hoc sacramentum variis nominibus appellatur. Hoc sacramentum habet triplicem significationem. Unam quidem respectu preteriti, inquantum scilicet est commemorativum dominice passionis, que fuit vram sacrificium, ut supra dictum est: & secundum hoc nomen habet respectu vel presentis, scilicet ecclesiasticæ unitatis, cui homines aggregantur per hoc sacramentum: & secundum hoc nominatur communicatio, vel *comuni*. Dicit enim Damascenus quod dicitur communicatio, quia communicamus per ipsam Christum, & quia participamus eius carne, & divinitate, & quia communicamus, & animam ad vivendum per ipsam. Tertiam significationem habet respectu futuri, inquantum scilicet hoc sacramentum est presignativum fructus Dei, que erit in patria: & secundum hoc dicitur viaticum, quia hic prebet nobis vitam illam perveniendi: & secundum hoc etiam dicitur *Eucharistia*, id est bona gratia: quia gratia Dei vita eterna, ut dicitur Rom. vi. Vel quia realiter continet Christum, qui est pleus gratia. Dicitur etiam in Græco *εὐχαριστία*, id est assumpcio: quia, ut Damascenus dicit, per hoc Filius deitatem assumimus.

IX. Variis Eucharistiæ significationibus expostis, eius notio exhibenda est. Sic autem finiri, seu describi solet. Eucharistia est sacramentum corporis & sanguinis Christi, sub speciebus panis, & vini realiter contentorum, ad spirituales fidelium alimentum a Christo ipso institutum. Species consecrate panis & vini sunt signum, quod significat, & non significatur. Corpus & sanguis sunt res, & sacramentum simul, quod significantur per species consecratas, & insuper significant spirituales animæ nutritionem. Ex quibus patet, Eucharistiam sacramentum esse, cum illi competat ratio signi sensibilis divinitus instituti, habeatque annexam gratiæ promissionem, & divinum mandatum ipsius signi observandi. Que tria ex divina Scriptura convenire Eucharistiæ, evincitur. Panis & vinum sunt signum sensibilis: *Accipite Iesum panem &c. Matth. xxvi.* Observantibus hoc signum promittitur gratia: *Qui manducat hunc panem, vivet in æternum: Ioan. vi.* Urget mandatum hoc signum adhibendi: *Hoc facite in meam commemorationem: Luc. xxii. Nisi*

manducaveritis carnem Filii hominis, & biberitis eius sanguinem, non habebitis vitam in vobis: Ioan. vi.

X. Adducit posset perpetua, & universalis Ecclesiæ traditio. Sed vel ipsi novatores, sacramentorum Ecclesiæ catholice insensibilis hostes, sacramenti rationem Eucharistiæ non negant; impii tamen commentis eundem sanctitatem adulterant, ut infra patet. Disputant Salernitanenses tract. vi. cap. i. utrum Eucharistiæ sacramentum supponat essentialiter in recto pro corpore & sanguine Christi; & species consecratas importet de connotato vel utrum tam species, quam corpus Christi importentur in recto: & tandem utrum species veniant in recto, & corpus Christi in obliquo. Que tria capita solo calamo versant. Has, & similes quaestiones alto præterite silentio, utpote inutiles, consentaneum exilium.

XI. Disputant præterea, & quidem ex instituto, utrum hoc sacramentum sit unum specie atoma, vel unitate numerica; unde hæc unitas repetatur. Quas quaestiones paucis resolvit S. Thomas III. Part. quest. lxxiii. art. 2. his verbis. Unum dicitur non solum quod est indivisibile, vel quod est continuum, sed etiam quod est perfectum: sicut dicitur *una domus, & unus homo*. Est autem unum perfectum ad cuius integritatem concurrunt omnia que requiruntur ad finem eiusdem: sicut homo integritate ex omnibus membris necessariis ad operationem animæ: & domus integritate ad inhabitandum. Et sic hoc sacramentum dicitur unum; ordinatur enim ad spirituales perfectionem, que corporali conformatur. Ad corporalem autem perfectionem duo requiruntur, scilicet cibus, qui est alimentum sicut, & potus, qui est alimentum humidum. Et ideo etiam ad integritatem huius sacramenti duo concurrunt, scilicet spiritualis cibus, & spiritualis potus, secundum illud *Ioan. vi.* Caro mea vere est cibus, & sanguis meus vere est potus. Ergo hoc sacramentum multa quidem est materialiter, sed unum formaliter, & perfective. Sacramentum illud institutum est per modum convivii spiritualis. Convivium autem, constans ex cibo, & potu, unum dicitur, non unitate indivisibilitatis, & continuitatis, sed integritatis, & perfectio-

CAPUT II.

De materia Eucharistiæ.

I. **G**nostici, Simonis Magi petisera soboles, Eucharistiam consecrante, cui adhibebant mel, & piper, aliæque aromata; ut refert Epiphanius *heres. xxvi.* S. Augustinus *heres. xlv.* narrat, fuisse inter Magnæ Carthæsis truncatos, qui Eucharistiam consperso semine humano fovebant, ut inde sicut de asseculis, quæ accipiunt, substantia illa oleum pinguetur. Iacobite hæretici panem oleum miscant.

II. **Quæst. I.** *Utrum solus panis triticeus, & vinum de vite fit materia Eucharistiæ?* Resp. Adfirmant omnes: quia hæc est materia a Christo designata, & adhibita in huius sacramenti institutione; ut habetur *Matth. xxvii. Accipite Iesum panem, & benedixit, ac fregit, deditque discipulis suis, & ait: Accipite, & comedite: hoc est corpus meum.* Similiter de materia calicis hæc lubditibidem Evangelista. *Dico autem vobis, non bibam amodo de hoc genimine vitis usque in diem illum, cum illud bibam vobiscum novum in regno Patris mei.* Accedit perpetua, & universalis traditio Ecclesiæ, que non nisi panem triticeum, & vinum de vite pro Eucharistiæ materia usurpavit.

III. **Congruam rationem S. Thomas III. Part. quest. lxxiv. art. 1.** assignat, cur in panem, & vino institutum hoc sacramentum sit. *Primo quidem quantum ad usum huius sacramenti, qui est manducatio. Sicut enim aqua assumitur in sacramento baptismi ad usum spirituales ablutiois, quia corporalis ablutio communicat fit in aqua; ita panis, & vinum, quibus communis homines refectur, assumuntur in hoc sacramento ad usum spirituales manducationis. Secundo quantum ad passionem Christi, in qua sanguis est a corpore separatus. Et ideo in hoc sacramento, quod est memorial: dominice passionis, seorsum sumitur panis, ut sacramentum corporis, & vinum, ut sacramentum sanguinis. Tertio quantum ad effectum consideratum in unoquoque sumentium: quia, ut Ambrosius dicit super *Epist. I. ad Cor. hoc sacramentum valet ad tuitionem animæ, & corporis. Et ideo corpus Christi sub specie panis pro salute corporis, sanguis vero sub specie vini pro salute animæ offertur; sicut dicitur Levit. xvii. quod anima carnis in sanguine est. Quarto quantum ad effectum respectu totius Eccle-**

sie, que constituitur ex diversis fidelibus; sicut panis conficitur ex diversis granis, & vinum fit ex diversis vitis, ut dicit Glossa super illud I. Cor. x. Multi unum corpus sumus &c.

IV. **Quæst. II.** *Que materia quantitas apta est consecrationi?* Resp. Absolute quæcumque materiae quantitas, quantumvis magna, apta est consecrationi; ut docet S. Thomas III. Part. quest. lxxiv. art. 2. his verbis. *Quidam dicunt, quod Sacerdos non possit consecrare immensam quantitatem panis, aut vini; puta totum panem qui venditur in foro, aut totum vinum quod est in dolio. Sed hoc non videtur esse verum: quia in omnibus habebitur materia ratio determinationis materiae sumitur ex ordine ad finem: sicut materia feræ est feram, ut sic apta sectioni. Finis autem huius sacramenti est usus fidelium. Unde oportet quod quantitas materiae huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium. Non autem potest esse quod determinetur per comparationem ad usum fidelium qui nunc occurrunt: atquin Sacerdos paucos parochianos habens non possit consecrare multas hostias. Unde relinquatur quod materia huius sacramenti determinetur per comparationem ad usum fidelium absolute. Numerus autem fidelium est indeterminate. Unde non potest dici, quod quantitas materiae huius sacramenti sit determinata. Igitur absolute quæcumque quantitas panis, & vini consecrati a Sacerdote potest. Quoniam hoc sacramentum non consistit in usu, sicut baptismus; sed permanens est, ut infra dicitur. Quare sicut immensa, sic minima quantitas, dummodo sensibilis sit, apta consecrationi absolute est.*

V. **Quæst. III.** *Que materia quantitas licite consecrari possit, & debeat?* Respond. Ea quantitas materiae consecrari debet quam fidelium usui Sacerdos prudenter agnovit consentaneam. Si imprudenter Sacerdos consecraret maiorem materiam quantitatem quam qua usui fidelium opportuna foret, & eam corruptionis periculo relinqueret; culpe reus evaderet, & iniuriam sacramento inferret, nisi ante corruptionem ablueretur.

VI. **Quæst. IV.** *Debet materia consecranda esse presens consecranti?* Respond. Præteritum esse debere materiam consecrandam, adfirmant omnes. Præsentia hæc moralis est, non physica, & mathematica. Quare improbandus est mos quorundam Sacerdotum qui os, & labia admoveant panem, & calicem solent, halitumque in ipsam calicem inspirare. Talis præsentia requiritur, ut demonstrari possit di-

fit dicendo, *Hic est*, vel *hoc est*. Quamobrem S. Thomas in IV. dist. XI. *quæst.* 11. art. 1. *quæstione* 3. ad 1. inquit: *Non tamen dico, quod posset consecrari totum panem qui est in civitate simul, vel qui est in foro: quia ipsa forma, pronome demonstrativæ utens, ostendit quod materia consecranda debet esse coram Sacerdote.* Unde Sacerdos existens in domo sua non posset consecrari panem qui est in altari: quod etiam non potest de toto pane qui est in foro, neque de toto vino quod est in cellario. Sed quantumcumque sit quantitas panis, & vini que coram Sacerdote proponitur, credo quo possit consecrari ab ipso. Ut igitur materia sit moraliter præsens, non requiritur ut aliquo sensu illam Sacerdos contingat, seu vox ad illam perveniat: sed fiat et in modo sensibili iuxta prudentem existimationem sit illi præsens. Heinc Sacerdos ingentem hostiam, seu panem cumulum consecraret, licet omnes non videret; dummodo illam cumulum sensu perciperet: & Sacerdos cæcus consecraret hostias, etiam in pyxide clausas, quando viri probate fidei testarentur esse presentes. Rubricæ quidem prescribunt ut pyxides continentes hostias, sint apertæ; communis tamen sententia docet, valide Sacerdotem consecrari hostias in pyxide clausas; tamen licite non consecrari.

VII. Innumeras Calumnias questiones propria imaginatione effluxerunt de hac presentia, quas ad praxim inutiles existimo. Quare paucis eas perstringam. Disputant, num Sacerdos consecrari valeat hostiam post parietem. Et licet aliqui adfirmant, communis tamen sententia negat: quia tunc apte talis materia per pronomen *hoc* designari nequit. Idem dicendum, si sit post tergum. Quid, si linteæ olei operata hostia? Si linteum te habeat ut continens, sicuti pyxis: tunc consecrari potest: si vero post linteum sit abscondita hostia, consecrari nequit; ut communiter assentit. Quid, si hostia clausa sit in sacratio, seu tabernaculo clausa? Alii adfirmant, alii negant. Omnes concedunt, Sacerdotem peccare sic consecrantem. An vero consecret valide, quis certo id adfirmare potest? Ideo tutius existimo definire, hunc non consecrari: quia hostia clausa in tabernaculo iuxta prudentem existimationem non potest dici præsens, & designari per pronomen *hoc*: quemadmodum valida non est absolutio data moribundo clauso in domo. Quid, si materia olei præsens secundum unam partem, & absens secundum alteram? Si utramque simul consecrari Sacerdos intendere,

neutrâ consecraret; non absentem: quia deest presentia; non præsentem, quia non vult hanc consecrari sine parte absente. Si vero coerceret intentionem ad solam. Si vero coerceret intentionem ad alteram materiam præsentem, tunc illam consecraret. Disputant, num materia triginta passibus distans consecrari possit. Negat Bonacina, & dicit Leander. Commenta hæc sunt, ut mihi videtur, vsua. Cur Bonacina adfirmet, contineri materiam que decem passibus distet, & cur Leander addat alios viginti passus, non aliam proderet rationem possunt præter nimum disputandi otium.

VIII. *Quæst. v. An materia consecranda designari a Sacerdote debeat?* Resp. Adfirmant omnes: quia pronomen *hoc* quod definitum exprimit. Hinc si Sacerdos habens presentes decem hostias, vellet consecrari osto in consulo, non determinando illas, nullam consecraret. Quoniam non consecraret omnes, quia non vult; non octo, quia cum illa non determinet, non est maior ratio cur illa quam alia due consecraretur. Quid, inquit Leander *disp. viii. quæst. lxx.* si intendere ex decem consecrari illas quas Deus, vel Petrus elegerit pro consecratione? Referat aliquos stantes pro consecratione, & communem sententiam negantem tunc fieri consecrationem. Sed hæc quæstio inter quæstionibus, sicut plures alie, amandanda est. Quid, si Sacerdos deserat pyxidem ad altare plenam hostiis cum intentione consecrandi eas, & tempore consecrationis obliviscatur? Hic casus praxim spectat. Si eas super aram, seu petram consecratam ponat cum intentione consecrandi, quamvis tempore consecrationis non recordetur: communis sententia docet illum eas consecrari. Si vero super altare a cornu Epistolæ pyxidem poneret, & oblivisceretur super aram illam consistere; tunc nullam fieri consecrationem, docent Suarez, Gavantus, Candidus, Palus, & alii; quam opinioem veram existimo; & fallam oppositam, quam probabilioem reputat Leander. Hostiæ que infuso Sacerdote ponerentur super corporale, non manerent consecrate. Quid, si Sacerdos deserat ad altare duas hostias, existimas esse unam? Ambas ne consecraret? Ambas consecrari, adfirmant Navarrus, Suarez, Valquez, Sylvestre, Hurtado, Granados, Bonacina, Lugo, quos refert, & sequitur Leander: quia, inquit, Sacerdotes omnes intendunt consecrari omne id quod pre manibus habent, cum absolute super materiam verba proferrant. Res videtur incerta. Si ego deprehendisset ante consecrationem duas adesse hostias,

stias, certe unam tantum consecrarem. Quando hostiæ sunt valde subtiles, humidumque tempus, occurrere aliquando casus potest. Quare tunc tutius iudicarem, continuo post suspensionem calicis fumere hostiam primæ summationis. Fragmenta, aut consecrationem dispersa super corporale, non consecrari, probabilis est: quia non prædamitur Sacerdotem intentionem habere eadem consecrandi. Disputant insuper, an si una hostia non consecrata admisceatur multis consecratis, possit consecrari, si illa non dignoscatur. Negat Cardinalis de Lugo. Leander *quæst. lxxviii.* defendit posse consecrari sub conditione: atque ipsum Cardinalem de Lugo hoc tandem concedere. Fateor, me nihil certi habere: neque in similibus casibus, qui nunquam occurrunt, discutendis tempus terendum existimo.

IX. *Quæst. VI. An panis consecratus ex amygdalis, castaneis, fabis, lentibus, farre, berdo &c. sit materia consecrationis?* Resp. Sententia negans communis est. De spelta, & farre adfirmant Caietanus, Soto, Albertus Magnus, Paludanus, Alenis. Sed hæc opinio falla est. Neque in materia sacramentorum indulgendum arbitrariis ratiociniis est; sed firmiter inherendum divine institutioni, & communi Ecclesiæ traditioni. Christus autem in solo pane triticeo, ut dictum supra est, consecravit; & hoc pane semper usæ Ecclesiæ est tum Græca, tum Latina.

X. *Quæst. VII. An panis ex siligine sit materia sufficiens istius sacramenti?* Resp. Adfirmant plures, & permulti negant. Sed disputandum est. Siligo accipitur a Plinio *Lib. XVIII. cap. viii.* ab Isidoro *Lib. XI. etymolog. cap. iiii.* & aliis pro candidi frumenti genere, seu pro tritico selecto, unde siligo dicta est. Siligo sic accepta, cum sit perfectum triticum, dubio procul potest esse Eucharistiæ materia. Et hoc in sensu admittitur a S. Thoma III. *Part. quæst. lxxv. art. 3. ad 2.* Si vero siligo accipitur pro *secale*, vulgo *segala*, panis ex ea confectus, non potest esse Eucharistiæ materia. Si tritico admisceatur aliqua grana aliarum segetum in parva quantitate; hoc non impedit quo minus panis sit triticeus, aptaque materia Eucharistiæ. Si vero mixtio in tanta est quantitate, que solveret speciem farine triticeæ; tunc panis ex hac farina confectus, non est apta illius sacramenti materia, ut docet S. Thomas *loc. cit. ad 3.* Massa cruda, seu palsa non est sufficiens materia, quia non est panis communis. Similiter palsa ex oleo, aut butyro, vel aqua rosacea, vel cin-

nabro confecta, inepta materia est; quia non sit verus & communis panis, qui debet esse ex farina triticea, & aqua naturali confectus, & igne concoctus.

XI. *Quæst. VIII. Qui ritus olim servatus fuerit in preparandis panibus pro consecratione?* Resp. Olim ad sacrificium convenienter afferebant panem & vinum. Seligebantur panes & vinum, & altari pro Eucharistia consecranda ab Archidiacono imponebantur. Primis Ecclesiæ sæculis communis panis adhibebatur. Cessante perfectione, & reddita Ecclesiæ pace, magna cepit diligentia preparandi panis iste. Formæ panis consecrandi varia fuit. Primum panes communes consecrabantur, & in partes comminuti aditantibus distribuebantur. Heinc *parietia*, que hodie communicantibus fidelibus traduntur, nomen acceperant. Rotundæ formæ panis eucharistici meminit S. Epiphanius in Anchorato n. 57. Græcos ipsos aliquando adhibuisse panes figuræ circularis testatur Gabriel Philadelphensis in Apologia pro *Ecl. orient.* de pane eucharistici, inquit: *Is panis præfert sigillum figuræ circularis, vel quadrangulæ, cum hac inscriptione: Iesus Christus videt.*

Eraditi Theologi ex vetulhis codicibus, & picturis evincunt usum rotundæ, & circularis formæ, in præfatis pani consecrando, non modo apud Latinos, Syros, Alexandinos, verum etiam apud Græcos; quamvis hi frequentius consecrarent panes figuræ quadratæ. Hanc consuetudinem confirmant ex revelatione facta S. Ildephonso Archiepiscopo Toletano anno 845. Posterioribus sæculis in Ecclesiâ occidentali communis fuit usus panis eucharistici, in tenui, & rotunda forma consecrati.

XII. Magna olim diligentia panis iste preparabatur a Clericis, vel a sacris virginibus. Refert Lanfrancus *Lib. Decretor. pro Ord. S. Benedicti cap. vi.* tanta diligentia Monachos eisdem Ordinis preparasse panes istos, ut frumenti grana selegent, & in nitidum faculum reposita, famulo probo consignarent ad molendinum deferenda. Farinam Sacrista alba indutus in cerniculo cribrabat, & præstituto die cum aliis adiutoribus fratribus, lotis manibus & facie, atque albis indutus, ad panem eucharisticum conficiendum hoc ordine se accingebat. Eorum usus farinam aqua conspergam super mundam tabulam compingebat: alter ferrum, in quo hostiæ concoquebantur, tenebat, manibus chirothecis involutis: famulus ligneis locis atque preparatis ignem accensum fovebat, ceteris psalmos, & preces recitantibus continuo, archifamuloque

servato silentio. Idem mos obtinebat apud Ciampinenses, ut habetur in eorumdem statuti cap. lv. ubi cavetur ne opus illud post prandium paratur. Hac eadem diligentia paratum panem eucharisticum in Ecclesia Romana, testatur Humbertus adversus Graecorum in Latinos commentum. Similem fere morem servandum in hoc pane conficiendo praescripsit Concilium Tloerantum XVI. celebratum anno 693. *can. vi.* Et Theodolphus Aurelianensis Episcopus; qui saeculo ix. floruit, *epist. ad suum Clerum*, panem hunc a Sacerdotibus, vel ipsi saltem praesentibus diligenti cura preparari, & confici iubet. Heinc collige quam sint lugendi tot Ecclesiarum, Parochorum, Superiorum, & Praetorum abus in hoc negotio. Alicubi hostiae emuntur ab uxoris mulierculis in communi coquina inter ollas, & lebetes concocta. Alii ex communi farina hostiae conficiuntur tanta cordia, & negligentia, ut maiori studio epulae pro communi menia preparentur.

CAPUT III.

Utrum panis eucharisticus azymus debeat esse, an fermentatus.

I. Tanto studio, eaque eruditionis copia propofitam questionem celebriores aetatis nostrae Theologi discipiunt, ut nihil fere quod novum adicere lumen valeat, addendum superesse videatur. Praecipua controversiae capita ego indicabo, & paucis rem totam perscrutabor.

II. Ut viam sibi Theologi fferant ad dirimendam questionem de ulu panis azymii, vel fermentati, alteram praemittunt de die quo Christus Dominus ultimum pascha celebravit. Graeci contendunt, Christum Dominum anno quo mortuus est, non comedisse paschalem agnum die a lege praescripta, nempe luna quarta decima desinente: sed die integra anticipasse, & luna tertia decima pascha celebrasse, atque sacramentum eucharisticum instituisse, non in azymo, sed in fermentato pane. Secunda opinio nonnullorum est, Christum anno quo mortem subiit, pascha non egisse, sed dumtaxat Eucharistiam instituisse, die tertia decima desinente, & die quarta decima in Crucem actum fuisse. Tertio loco pauci alii propugnant, hoc anno quo Christus passus est, Iudaeos protaxisse pascha in sequentem diem veneris ex decreto Synedrj, seu in diem decimum in secundis vespers, ut ex festo azymorum, & sabbato

unum coalesceret festum; Christum vero agnum manducasse more consueto, nempe luna quarta decima.

III. Communis Latinarum fere omnium sententia est, Christum Dominum agnum paschalem comedisse, & Eucharistiam instituisse anno quo mortem sustulit, luna quarta decima desinente, eodemque die Iudaeos pascha celebrasse. Quo facto legitime demonstrato, necessario postea consequitur, Christum Dominum in azymo, non in fermentato Eucharistiam instituisse. Quoniam convenit penes omnes, die qua apud Iudaeos pascha celebrabatur, fermentum omne ab eorum domibus sublatum fuisse. Factum autem, nempe Christum Dominum celebrasse pascha, & sacramentum instituisse luna quarta decima desinente, argumentis valde solidis evincunt. Confectarium autem, nempe in azymo consecrassse, natura sua proficitur. Opera pretium haud iudico hanc versare controverfiam; cum parum, aut nihil ad institutum nostrum conducatur.

IV. Quamquam vero admitteretur, veluti extra controverfiam positum, Christum Dominum in azymo pane consecrassse; tamen non propterea sequeretur, exemplum illius necessitatem imponere in solo azymo consecrandi. Quare illi ipsi qui defendunt, Christum azymo ulum fuisse in Eucharistia institutione, non inde inferunt, nullam esse consecrationem in fermentato; sed tantum convenientiorem esse azymorum ulum, ut pote Christi Domini amicus in azymo consecraverit, ut luculentius Evangeliorum testimoniis Latini adversus Graecos evincunt, sive in fermentato, ut Graeci coniectur, sive in infirmis contendunt: disputandum remanet, cuiusnam panis ulum, azymum, an fermentati, obtinerit in Ecclesia tam Latina, quam Graeca.

V. Tres potissimum opiniones hoc de argumento obtinent. Prima est P. Jacobi Sirmondj, praclarissimi Soc. Iesu Theologi, qui in peculiariter de azymo distinctione defendit, ad octavum usque saeculum in Ecclesia Latina, nedum in Graeca, ulum fermentati viguisse; invecra vero azyma fuisse medio illo intervallo quod a schismate Photij, nempe ab anno circiter 886, usque ad an. 1053. interfuit. Turbas hac de re Michael Cerularius concitavit. Contra Leo Papa IX. saeculo xi. Cardinalis Humbertus saeculo xii. Iacobus de Vitriaco, Innocentius III. & tandem hac ultima aetate doctissimi, atque eruditissimi viri Mabillonius

Bene-

Benedictinus, Christianus Lupus Angulianinus, Franciscus Macedo Francitanus in *disput. de ritu azymii*, Ioannes Cabalutius in *notitia Eccles. saecul. xi. d. ser. xii.* Ioannes Ciampinus in *conjecturis de perpetuo azymorum usu in Ecclesia Latina*, aliique multi propugnant, ab Apostolorum temporibus perpetuum atque constantem in Ecclesia Latina ulum obtinuisse azymorum, excluso fermentati ulu. Tertia inter utramque mediam sententiam defendit Cardinalis Bona, morum probitate, & eruditionis fama celeberrimus, qui *Lib. I. rer. liturg. cap. xxxiii.* docet, perpetuum apud Graecos fermentati viguisse consuetudinem; apud Latinos vero primis Ecclesiae saeculis promiscuum obtinuisse azymii, & fermentati ulum, prout temporibus, & locorum diversitas postulat; factio vero xi. lege universaliter lata receptam fuisse in Latina Ecclesia azymorum ulum.

VI. Secunda opinio mihi probabilior apparet, tum ob argumenta ab ipso Christi exemplo repetita, tum ob auctoritatem clarissimorum virorum & antiquorum, & recentium, qui documenta magnopere solida afferunt ad evincendum, perpetuum azymorum ulum in Latina Ecclesia ab Apostolorum temporibus viguisse. Siquidem S. Leo Papa IX. Graecis azymorum ulum, cui novitatem obtrudentibus, *epist. i. cap. v.* hoc praebet responsum. *Ecce iam post mille ac ferme viginti a passione Salvatoris nostri annos incipit per vos hinc Romana Ecclesia qualiter memoriam passionis strerecunda.* Quid quod ante Leonem Rabanus Maurus, qui obit anno 856. *Lib. I. instrum. clericor. cap. xxxiii.* exemplo Christi vincit alium azymorum in hoc sacramento: Idem prius glomerat Alcuinus *epist. xc.* Cardinalis Humbertus sic Graecos redarguit. *Vestra duplicitas suo sermone contenta, Romana Ecclesie simplicitati azymum extorquere nequit.* . . . *Prima scilicet Ecclesia ad haec moderna tempora sicut ab Apostolis accepit, fideliter retinuit.* Gregorius VII. *Lib. VII. epist. i.* Armenicos, cum Latinis azymum panem consecrantes, hortatur ut temerariam Graecorum garritulationem contemnant. Epiphanius *haeres. xxx.* de Ebionis scribit. *Mysteria vere perspicuum ex imitatione Sanctorum qui sunt in Ecclesia, quotannis in azymis; alteram autem mysterij partem in aqua solum.* Commentum illorum qui afferunt, Epiphanium redarguisse Ebionicos, quod in azymo consecrarent, arbitrium prorsus est. Nam ex imitatione Sanctorum, ait Epiphanius,

Conc. Theol. Tom. VIII.

illos in azymo consecrassse. Illos vero notat, quod in reliqua sacrificij parte aquam adhiberent. Ex hoc Epiphaniij testimonio, non modo Latini, verum etiam Graecam Ecclesiam azymum adhibuisse in hoc sacramento, probabiliter colligitur. Rotunde etiam, exlicite sacrum hostiarum formae, fere characteris impressae, quas ex vetustis imaginibus prisitis temporibus obtinuisse ostendunt Mabillonius, Martenius, Harduinus, alique eruditissimi viri, antiquitatem ulum azymorum patefacunt. Praeterea S. Thomas III. *Part. quost. lxxiv. art. 4. S.* Gregorij Magni hoc testimonium allegat pro azymorum ulu. *Dist. enim II. Gregorius in Registro, Romana Ecclesia offerri azymos panes, propterea quod Dominus sine ulla commixtione suscepit eorum.* Hanc eandem auctoritatem S. Gregorij urget Gennadius Scholarius, qui tempore Florentini Concilij floruit, in eiusdem Concilij defensione *cap. ii. sect. viii.* Laudatum testimonium S. Gregorij in eius operibus modo non reperitur. Et tamen S. Thomas illud laudat, non modo in *Summa*, verum etiam in *1. cont. Gent. & in opus. contra errores Graecorum*. Quid ergo dicendum? Perinde codicem in quo hoc testimonium legit Doctor sanctus? Aut consistit testimonium ab eodem? Absit. In opere suppositio illud legitur? Quo fundamentum? Ut ut de hoc sit, illud profecto urget quod Rabanus, Alcuinus, Leo IX. Cardinalis Humbertus nunquam potuissent, Graecis, & praeterea Michaeli Caralugio, vespertissimi Romane Ecclesiae traditionem, ab ipsis Apostolis proficentem, opponere, si novus fuisset in hac Ecclesia azymorum ulus. Et Graeci schismatici manifeste falsitatem redarguissent Leonem, & Humbertum, reponentes se vel ipsius Ecclesiae Latinae antiquam consuetudinem sectari.

VII. Opponunt i. Olim Eucharistia consecrabatur esse fidelium oblationibus. Hi autem offerbant panem communem, sicut & vinum. Ergo consecratio fiebat in fermentato. Resp. Duplicem eruditi viri distinguunt oblationem olim in sacrificio Missae a fidelibus factam, alteram ante Evangelium, in qua vinum, panem, aliaque ad Sacerdotum sustentationem necessaria; alteram post Evangelium ante offerentium, in qua panis, & vinum pro consecratione offerbantur. Primam fermentati, secundam azymii panis fuisse, adducta argumenta evincunt, confirmatque consuetudo antiquissima Ecclesiae Mediolanensis, quae etiam nunc obtinet, ut scilicet leues, & matronae graves oblationem

K

tempore Sacerdoti celebranti offerant vinum, & azymos panes pro consecratione. Plura de hac duplici oblatione scribit Macedo, Martenius, Mabillonius *loc. cit.*

XIII. Opponit 2. Photius Latinis usum azymorum non obicit: ergo tum non obicitur. Ambrosius *Lib. IV. de sacram.* cap. 14. panem consecratum appellat panem usitatum. Ex decretis Melchiasis, Sirici, & Innocentii colligitur, oblationes consecratas, quæ ad alias Ecclesias a matrice mittebantur, vocatas fuisse fermentum. Resp. Photius, utpote homo acutus, non improperavit Latinis ritum quem vetustum, & ab ipso Christo adhibitum fuisse sciebat. Illum non lauit, Latinos Scriptores, Rabanum, & Alcuinum, qui ipsam præceserant, ritum azymorum propugnasse. Silentium Photii non modo præiudicium non infert, sed confirmat potius causam nostram. Siquidem azymorum ritum opponere non neglexisset Photius, si novum illon deprehendisset; sed vetulum, & ab exemplo Christi manantem agnovit, idcirco illum non obicit. Panem azymum Ambrosius vocat panem usitatum, quatenus opponitur consecrato. Fermentum ad titulos missum, non Eucharistiam, sed eulogias fuisse defendunt Baronius, Macedo, Caballarius, & permulti alii, iuxta quorum opinionem obiectio prorsus evanescit.

At multi alii non minus eruditi viri sentiunt, fermentum illud fuisse Eucharistiam: quoniam sententia illi probabilior est, utpote argumentis sane validissimis nixa. At simul negant, ideo dici fermentum, quod in fermentato consecrato facta fuerit. Nam fermentum pro azymo acceptum fuisse, constat ex ipso *Oratio Romano*, quo Ecclesia Latina utebatur eo ipso tempore quo certum est illam adhibuisse azymum panem. Nihilominus in illo præscribitur ut fermenti particula mittatur in calicem ab Episcopo, vel Presbytero, absente lumine Pontifice. Fermentum autem Eucharistiam dictam non inverisimiliter volunt eruditi viri, ut obiciere vocabulo tantum mysterium Gentilibus occultaret. Emmanuel Schellstrate *de disciplina arcam* cap. 111. art. 5. pag. 139. ex ipso Cl. Sacerdote ostendit, Eucharistiam dictam a laudatis Pontificibus fermentum, non quia ex fermentato facta fuisset; sed ad unionem, & morum communicationem significandam. Inquit enim Schellstrate: „Rationem ingenue professus est Iacobus Sirmondus in „dissertatione de azymo cap. v. ubi ait: „Eucharistiam hic constat fermentum ex eo

dictam, non quod ex pane esset fermentato, sed quod ipsa, quocumque ex pane fieret, Ecclesiis ad quas mittebatur, fermenti vicem præstaret, eisque unionis inter se vinculum esset, sicuti fermentum massa, cui commiscetur. O sacramentum pietatis! O signum unitatis! O vinculum caritatis! ait Augustinus in *Joan. tract. xxvi. Quod ego „illi nomen congruentius potuit imponi quam „ut fermentum diceretur? „Si plura cupis, inquit Schellstrate, consule Ciampinium, qui uberrime hoc argumentum illustravit.*

IX. Quæst. I. An valida sit consecratio tam in azymo, quam in fermentato? Resp. Adfirmativa sententia definita est in Concilio Florentino in decreto unionis. Desimus in azymo, sive in fermentato pane triticeo Christi corpus confici. Valide in azymo Eucharistiam confici exemplo Christi Domini constat: cui accedit perpetua Ecclesie Latina traditio. Valide quoque eam perfici in fermento patet, quod nunquam Ecclesia Latina redarguerit Ecclesiam Græcam, propterea quod in fermentato consecraverit, & consecrat. Ratio utriusque est: quia panis triticeus, sive azymus, sive fermentatus, vere est panis. Ergo vera Eucharistia materia. Quapropter optime S. Thomas *III. Part. quæst. lxxiv. art. 4.* inquit: Circa materiam huius sacramenti duo possunt considerari: scilicet quid sit necessarium, & quid conveniens. Necessarium quidem est ut sit panis triticeus... sine quo non possunt sacramenta fieri. Non est autem de necessitate sacramenti quod sit azymus, vel fermentatus, quia in utroque conspicitur. Conveniens autem est ut utriusque fermentum sine Ecclesia in sacramenti administratione. Garrunt Græci, dum opponunt panem dici azym, a verbo *azym*, tostum, sive atollo quod significat erigi, inficari; quem effectum fermentum producit. Argumentatio isthæc nullius momenti est. Nominis enim etymologia non semper rei substantiam prodit. Quid quod, si etymologie vim spectemus, panis *azym* appellatur, non quod ipsa pasta per fermentum elevetur, sed quod ipsa pasta naturam hominis erigat, nutriat, sustentet? Panis azymus semper panis nomen obtinuit: & tempore quo Christus consecravit, panis communis apud Iudeos erat. An parum illud fermenti quod massa iniicitur, destruit naturam panis triticeæ? An æque in veteri, ac in novo testamento panis non vocatur tam azymus, quam fermentatus?

X. Quæst. II. An conventio ritus usus æqui quam fermentati, & an prædicationes in hac causa Latini sint quam Græci? Resp. Ra-

tionem congruentiores pro ritu azymorum vobis fuit. Et principio Christi exemplo id patet. Quamvis enim Græci negent Christum in azymo consecrasse, probabilior tamen est sententia adfirmans, ne dicam certa. Revera enim conjectura quæ pro consecratione in fermento adducuntur, infirma sunt & arbitraria, post investitam consuetudinem in orientali Ecclesia consecrandi in fermentato a Græcis excogitate. Deinde ipsa natura panis azymi maiorem explicat convenientiam. Panis quippe ille rarius efficitur mucidus, tumidus, & cavernosus, quam fermentatus; maiorem præfert candorem, maioremque sinceritatem, qua fideles invicem, & cum Christo coniunguntur. Has congruentias S. Thomas *loc. cit.* exponit his verbis: *Tomus consuetudo de pane azymo celebrandi rationabilior est. Primo quia sacramentum institutum Christi, qui hoc sacramentum instituit prima de azymorum; ut habetur Matth. xxvi. & Marc. xix. & Luc. xxii. quæ die nihil fermentatum in domibus Iudeorum esse debebat, ut habetur Exod. xxii. Secundo quia panis est proprie sacramentum corporis Christi (quod sine corruptione conceptum est) magis quam Divinitatis, ut infra patebit. Tertio quia hoc magis competit sinceritati fidelium, quæ respicitur ad usum huius sacramenti, secundum h. i. Cor. v. Pascha nostrum immolatus est Christus; itaque epulum in azymis sinceritatis, & veritatis. Habet tamen hæc consuetudo Græcorum aliquam rationem, & propter hanc significationem, quæ tangit Gregorius, & in designationem heresi Nazæarenæ, qui legitur Evangelio miscebant.*

XI. Habent ergo & Græci fux consuetudinis congruentes rationes: tum quia in fermentato consecrasse Christum contendunt, tum ut Ethonicos iudaizantes improbent; tum ut significet carnem mortalem Christum indissile, veluti quoddam miserie fermentum. En quam sincere Latini omnes Scriptores ritum habent Græcorum ritum; atque adeo illis prædicationes se produunt. Illos enim, tamenhi causa inferiores, adversus Petri Cathedram effrenata temeritate cervicis erigere, eisque ritus carpere, minime pudet. Quamobrem Balaamus Monachus Calaber, quamvis Græcis addictus, haud le continere potuit, quin hîdem temperaret vanissimum separationis prætextum; ut referet Ioannes Cantacruenus *Lib. II. hist. cap. xl.* his verbis. *Latinos vero in æquum prædicationes existimo, quod illi quidem minime hestiam de fermentato vitupe-*

*runt, sed similiter venerantur. Latinorum prudentiam, & Græcorum audaciam describit Gregorius VII. epistola ad Synnodum Archiepiscoporum. Et illi quidem (Græci) suum fermentatum commentates, reprehensivum in nos levissima verba committunt taculari non desunt. Nos vero, azymum nostrum inextinguibile secundum Dominum ratione independens, ipsorum fermentum nec vituperamus, nec reprobanus. Gregorius IX. Clemens VII. in Bulla Provisionis nostræ, BENEDICTUS XIV. in cons. *Esti pastoralis* ritum Græcorum commendant, vetantque a quocumque improbari. Quæ ideo indicavi, ut magis emicaret & Latinorum prudentia, & Græcorum inconsulta temeritas in ritu Latine Ecclesie vellicando.*

XII. Quæst. III. An Græci apud Latinos, & Latini apud Græcos communitates, vel peregrinantes valeant consecrare illi in azymo, sive in fermentato? Resp. Leander *tract. vii. disp. viii. quæst. xii.* docet, Sacerdotes tam Latinos habentes domicilium proprium apud Græcos, quam Græcos apud Latinos tenenti ad consecrandum aut in azymo, aut in fermentato, iuxta ritum illius Ecclesie in qua sunt incolæ: & concludit: *Sic communiter omnes Doctores. Quid, si Græci sine incolæ apud Latinos, habeantque Ecclesiam designatam ad ritum Græcorum servandus? Refert idem Leander, Suarez, Vasquez, Montefinos, Hurtadum, & Dianam, adfirmantes obiri tum Græcos ad ritum fux Ecclesie servandum. Ipse vero subdit ibidem quæst. xxii. sed æque probabiliter respondens, posse in eo casu servare ritum suæ Ecclesie, sed non reveri. De peregrinationibus, sive Græcis, sive Latinis, respondet more solito, probabiliter posse pro libito in azymo, vel fermentato celebrare: & in fux probabiliter confirmationem allegat quæst. xxxii. commune proloquium: Si fueris Romanus, Romano usito more: si fueris Latinus, sicut sicut ibi: citaque pro la opinione Dianam, Nunos, Bonacinam, Henriquez, Caietanum, Sotum, & Ledesimam.*

XIII. Recentior opinio Leandri falsæ sunt. Alii ritus, seltorum, leintorum, sabbati, de quibus Ambrosius, & Augustinus loquuntur, pro Ecclesiarum diversitate servari possunt. Verum aliud dicendum est de Sacrifitii ritu, quem omnes diversam inter Ecclesiam Latinam, & Græcam agnoscunt, & ad quem Sacerdotes servandum sacramentum ordinis initiatur. Quamobrem BENEDICTUS XIV. feliciter regnans constituit, super ritibus Græcorum edita an. 1742. præcipit §.

9. ut Italo-Graeci servant Kalendarium Gregorianum, quadragesimale ieiunium, dies leones, & cetera omnia quae iuxta sacros canones in diocesi ubi habitant, servanda sunt. Mandat. Cum in sacro generali Florentino Concilio prescriptum sit, ut unusquisque Sacerdos Eucharistiam iuxta Ecclesiam suam ritum, sive Latinam, sive Graecam, in azyimo, seu fermentato consecrare debeat, & nunguam a Summis Romanis Pontificibus Praedecessoribus nostris ne Latinis Sacerdotibus Graecorum, aut Graecis Latino ritibus districtis inhibemus, etiam sub panis perpetua suspensionis adnotis, ne Presbyteri Graeci Latino more, & Latini Graeco ritu, sub quavis licentiarum, & facultatum Missas, & alia divina officia Graeco Latino more, & Latini Graeco ritu celebrantia ab Apostolica Sede, vel eius Legatis, etiam a maiori Pontificario pro tempore existente, abstantur praeterita, Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere presuntur. Item S. Pius V. ann. 1566. in sua constitutione, Provisoria Romani Pontificis, prohibuit ne deinceps Presbyteri Graeci, praecipue uxorati, Latino more, & Latini Graeco ritu Missas, & alia divina officia celebrare, vel celebrari facere presumant.

CAPUT IV.

De materia consecrationis calicis, nempe de vino, & aqua vino miscenda.

Quest. I. An vinum de vite sit materia altera sacramenti Eucharistiae? Resp. Epionae, Encratitae, Manichaei aquam pro vino in sacramento eucharistiae adhibebant, referente Epiphanio haer. xlvii. Hieronymus illos Aquarios appellat haer. xlv. et hoc appellati sunt, quod aquam offerunt in poculo sacramenti, non illud quod omnis Ecclesia.

II. Vinum de vite esse materiam consecrationis calicis, enunciat S. Thomas III. Part. quest. xiv. art. 5. allegatis Scripturae divinae testimoniis: Dicendum, quod de solo vino vitis hoc sacramentum potest confici. Primo quidem propter institutionem Christi, qui in vino vitis hoc sacramentum instituit: ut patet ex eo quod ipse dicit Matth. xxvi. circa institutionem huius sacramenti: Non bibam amodo de hoc genimine vitis. Secundo quia, sicut dictum est, ad materiam sacramentorum assumitur id quod proprie, & communiter habet ratem speciem. Proprie autem vinum dicitur

quod de vite sumitur, alii vero liquoris vinum dicitur secundum quamdam similitudinem ad vinum vitis. Tertio quia vinum vitis magis competit ad effectum huius sacramenti, qui est spiritualis letitia: quia scriptum est, quod vinum letificat cor hominis. Alias rationes producit S. Thomas tum in argumento, quod per modum praeludii praemittit, tum in solutione oppositionum: quae omnia breviter causa praetereo.

III. Quest. II. Quenam sit quantitas vini adhibenda in consecratione calicis? Resp. Sicut sub quantitate Christus non definitur, ita neque quantitas vini. Quantitas determinatio pendet ab intentione ipsius Sacerdotis. In Ecclesia Latina tantum vini consecrare Sacerdos debet quantum ille in suo sacrificio iuxta communem consuetudinem sumere potest. Cum enim sacramentum administratur fidelibus sub una tantum specie, pro illis consecrare vinum non debet.

IV. Quest. III. An substitui vint alii liquoris pro consecratione possit? Resp. Innumeris questionibus insumitur Caluiste, quas omnes colligunt de more Leander, & Diana. Disputant, an consecrari possit vinum mororum, pomorum granatorum, vinum coctum, agrestia, mustum, vinum imbibitum in ossa &c. Regulas in hoc servandas praescribit S. Thomas loc. cit. Haec, inquit, non dicitur proprie vinum, sed secundum quamdam similitudinem. Solum ergo vinum de vite, sive album, sive rubrum, sive dulce, sive asperum, sive calidum, sive frigidum, materia apta est consecrationi. Concerum tamen est ut vinum album sit, & optima qualitatis, sicut de pane dictum est. Vinum rubrum, iubilata necessitate, adhiberi non debet ob maculas quas in purificatorio relinquit, quae interdum & indecentiam praesertim, & nauicam excitant.

V. Altera regula assignatur a S. Thoma circa vinum acidum, agrestiam, & mustum: ad 2. enim inquit: Vinum sit acutum per corruptionem: unde non fit relictus de aceto in vinum. Et ita sicut de pane totaliter corrupto non potest confici hoc sacramentum, ita nec de aceto. Potest tamen confici de vino aceto, sicut & de pane qui est in via ad corruptionem: licet peccet conficiens. Similiter comatum, vitio aquarum, quae est vini spiritus, non potest esse consecrationis materia, cum delustrata sit vini natura.

VI. Tertia regula quam S. Thomas ad 3. assignat, haec est. Agrestia est in via generationis: & ita nondum habet speciem vini: & propter hoc de ea non potest confici hoc sa-

cramentum. Mustum autem iam habet speciem vini: nam eius dulcedo attestat digestionem, quae est completio a naturali calore. & ita de musto potest confici hoc sacramentum, non tamen debet esse integra huius sacramenti miseri: quia ibi essent aliquid praeter vinum. Prohibetur etiam ne mustum statim expressum de viva in calice offeratur, quia hoc est indecens propter impuritatem musti. Potest tamen in necessitate fieri. Dicitur enim ab eodem Italico Papa: Si necesse fuerit, botrus in calice compingatur. Iulius Papa hoc decrevit cap. Cum omnino dist. 11. de consec. idque approbatum est in Concilio Lateranensi III. Vinum quoque expressum ex uviv passis, ut vocant, valide consecrari posse, urgente necessitate, probabile est. His regulis, quas S. Thomas praescribit, resolvuntur omnes quaestiones quae dicunt a Caluiste solent.

VII. De vino congelato sine disputant regula addita. Accedunt Patrum testimonia. Iulianus Martur apud 2. Parisi offerunt, inquit, et vinum & aqua. S. Cyprianus epist. lxxv. Quando autem in calice vino aqua misceatur, Christus populus adunatur, & credentium plures ei in quem credit, copulantur, & coniunguntur. Que copulatio, & coniunctio aquae & vini fit misceatur in calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. S. Ambrosius Lib. IV. cap. iv. de sacram. inquit: Ergo didicisti quod ex pane corpus fiat Christi & quod vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi celestis.

VIII. Quest. IV. Utrum aqua vino admiscenda sit in calicis consecratione? Resp. Armeni merum vinum consecrandum esse arbitrati sunt. Florum errorem damnavit Synodus Trullana anno 692. can. xxxvi. & Eugenius IV. in decreto illos correctis his verbis: Decernimus legitur ut etiam ipsi Armeni se cum universis orbis christiano conformes, eorumque Sacerdotes in calicis oblatione parum aqua admiscant vino.

IX. Lutherus in suo adversus Henricum Angliae Regem scripto an. 1522. mixtionem hanc aquae cum vino, ut humanum signentur, Christi institutioni adversum, reicit. Kennicus in 2. Concilio Tridentini examinis parte, mixtionem hanc, rem esse indiffe-

rentem asserit, quae nec recipi, nec prohiberi debeat; quam opinionationem communiter hodie amplectuntur Lutherani, & Calvinistae. In delictis habent Protestantium omnium Patrum traditioni sese opponere, atque adversus universam Ecclesiam tribunal erigere, more omnium apollatarum, & perduellium.

X. Perpetua Ecclesiae traditio ostenditur, vinum aqua permixtum, esse materiam consecrationis calicis. Concilium Cartaginense III. an. 397. can. xxiv. decernit, ut in sacramento corporis, & sanguinis Domini nihil amplius offeratur quam ipse Dominus tradidit, hoc est panem, & vinum aqua permixtum. Synodus Quinlenta, seu Trullana, an. 692. can. xxxiii. testatur, hunc mixtionis ritum ab Apollolis descendere. Concilium Florentinum hanc veritatem confirmavit verbis supra additis. Accedunt Patrum testimonia. Iulianus Martur apud 2. Parisi offerunt, inquit, et vinum & aqua. S. Cyprianus epist. lxxv. Quando autem in calice vino aqua misceatur, Christus populus adunatur, & credentium plures ei in quem credit, copulantur, & coniunguntur. Que copulatio, & coniunctio aquae & vini fit misceatur in calice Domini, ut commixtio illa non possit ab invicem separari. S. Ambrosius Lib. IV. cap. iv. de sacram. inquit: Ergo didicisti quod ex pane corpus fiat Christi & quod vinum & aqua in calicem mittitur, sed fit sanguis consecratione verbi celestis.

XI. Sed, missis aliorum Patrum testimoniis, rationes quas ibidem mixtionis S. Thomas III. Part. quest. lxxv. art. 6. promittit, transcribo. Dicendum, quod vino quod offeritur in hoc sacramento, debet aqua misceari. Primo quidem propter institutionem. Probabiliter enim creditur quod Dominus hoc sacramentum instituerit in vino aqua permixto secundum morem illius terre. Vnde & Proverb. ix. dicitur: Bibite vinum quod miscui vobis. Secundo quia hoc convenit representationi domini ex passionis. Vnde dicit Alexander I. Papa: Non debet in calicem Domini aut vinum solum, aut aqua sola offerri, sed utrumque permixtum: quia utrumque ex latere eius in passione sua productus legitur. Tertio quia hoc convenit ad significandam effectum huius sacramenti, qui est unio populi christiani ad Christum: quia, ut Iulius I. Papa dicit.... videmus in aqua populum intelligi, in vino vero ostendi sanguinem Christi. Ergo cum in calice vino aqua misceatur, Christo populus adunatur. Quarto quia hoc competit ad ultimum effectum huius sacramenti, qui

est introitus ad vitam aeternam. Unde Ambrosius dicit in Lib. V. de sacramentis. . . Redondat aqua in calicem, & salis in vitam aeternam.

XII. Has rationes confirmat Concilium Tridentinum sess. xxii. cap. vii. & can. ix. anathema in eum dicit qui asseruerit, aquam non miscendam esse vino in calice offerendo, eo quod sit contra Christi institutionem. Plura commenta excogitant novatores, quibus rationes S. Thomae & Tridentini decretum eluderent; sed cum inepta profus sint, confutatione non egent.

XIII. Quaest. V. *Commixtio aquae cum vino est necessaria necessitate sacramenti, an solius praecipui divini, vel ecclesiastici?* Resp. Non esse necessariam necessitate sacramenti hanc commixtionem fatentur omnes. Quoniam materia huius sacramenti est *genimen vitis*, seu vinum, ut iam supra ostensum est. Rationem vero promit S. Thomas III. Part. 9. lxxiv. art. 7. his verbis. *Dicendum, quod iudicium de signo sumendum est ex eo quod significatur. Apposito autem aquae ad vinum fertur ad significandam participationem huius sacramenti a fidelibus, quantum ad hoc quod per aquam mixtam vino significatur populus adiutus Christo, ut dictum est. Sed & hoc ipsum quod de latere Christi pendens in cruce aquae profudit, ad idem refertur: quia per aquam significatur ablutio peccatorum, quae fit per passionem Christi. Dictum est autem quod sacramentum perficitur in consecratione materia: usus autem fidelium non est de necessitate sacramenti, sed est aliquid consequens ad sacramentum. Et ideo consequens est quod apposito aqua non sit de necessitate sacramenti.* Heinc est quod si quis post consecrationem calicis advertat, se vino aquam non miscisse, non debet consecrato calici aquam infundere, ut Rubricae *iii. de defectu* vini praescribunt. Unde etiam eruitur, aquae infusionem extra essentiam sacramenti esse.

XIV. Ad alteram quaestionem partem breviter respondetur, esse necessariam necessitate praecipui, non divini, sed ecclesiastici. Non esse divinum praecceptum istud constat: cum nullibi, sive in Evangelio, sive in Apostolorum epistolis, habeatur. Esse vero ecclesiasticum, declarat Concilium Tridentinum sess. xxii. cap. vii. per haec verba. *Monet S. Synodus, praecceptum esse ab Ecclesia sacerdotibus ut aquam vino in calice offerendo miscerent.* Quis autem fuerit istius praecipui primus auctor, non una est Theologorum sententia. Aliqui dicunt fuisse Alexandrum Papam I. At ipse episcopus. xiv. c. 111.

testatur, se hoc a Patribus accepisse. Communior, & probabilior sententia est, hoc praecceptum universali Ecclesiae consuetudine, ab exemplo Christi proficiscente, invehitum esse; illudque suo decreto confirmasse Alexandrum I. Heinc dispensationi Ecclesiae obnoxium est praecceptum istud. Disputant Cabailla, an in casu necessitatis possit abique dispensatione Sacerdos sine aquae commixtione consecrare. Adfirmat Ledesma apud Leandrum quaest. xlv. Sed communis & vera sententia negat.

XV. Quaest. VI. *Qualis, & quanta esse debet aqua vino immiscenda?* Resp. Aqua immiscenda naturalis sit oportet: tum quia hic est communis Patrum, & traditionis sensus: tum quia Christus aquam naturalem vino immiscuisse creditur: & tandem quia ex Christi latere aqua naturalis effudit. Peccaret ergo quicumque aquam artificialem infunderet.

XVI. Modicum aquae quantitate calici infundendam, patet ex communi praxi. Antiquus Ordo Romanus haec praescribit. *Post aquae benedictionem ponit cum cochleari tres guttas aquae.* Eugenius IV. in decreto instructionis declarat materiam Eucharistiae esse panem triticum, & vinum, cui, inquit, aute consecrationem aqua modicissima admisceri debet. Congruentes rationes parvae quantitatis aquae immiscendae explicat S. Thomas loc. cit. art. 8. Vix peccari per defectum potest: bene vero per excessum. Ceterum hac in re scrupulosi virandi sunt. Aliquae guttae plures minime infundantur, imo ut respectu vini modica dici aqua possit.

XVII. Quaest. VII. *An aqua vino immixta convertatur in sanguinem?* Resp. Controversia haec magna contentione, saeculo xxi. desinente, agitata fuit. Alii contendebant in aquam mutari, quae e latere Christi manavit: alii post consecrationem manere in sua natura: alii in sanguinem mutari contendebant.

XVIII. Aquam converti in sanguinem Christi per consecrationem calicis, tenent Theologi catholici omnes; immo id ad fidem pertinere aliqui docent. Sed communis sententia negat ad fidem pertinere: quoniam nullo Scripturae testimonio id evincitur potest, nullo Concilii generalis definitione. Opinio tamen quae negat hanc aquae in sanguinem Christi conversionem, a censura immunis non esset. Conversio ista aquae in sanguinem Christi vi consecrationis colligitur ex Tridentino sess. xiiii. can. 111. ubi definitur, post consecrationem solas remanere species

panis & vini. *Manentibus dumtaxat speciebus panis, & vini.* Rursus, nisi aqua converteretur in sanguinem, verba calicis, *Hic est sanguis meus*, non essent absolute vera. Addit S. Thomas loc. cit. art. 8. Si aqua illa maneret in sua natura, non posset totum quod est in calice, adorari; quod tamen adorandum proponitur. Si vero in liquorem qui e latere Christi aperto effluxit, transfunderetur aqua, non superserent tantum species panis & vini, & corpus & sanguis Christi, sed liquor alius etiam adesset. Tandem hanc conversionem aquae in sanguinem confirmat communis Patrum, & Theologorum consensus.

XIX. Quaest. VIII. *An aqua vino permixta prius convertatur in vinum, postea in sanguinem?* Resp. Quaesitio haec acriter contentiosius studio agitur a Scholasticis. Sed cum tota philosophica placitis; paucis eam perstringere lubet. Neutra litigantium pars argumentis evidentiter conclusiva allegare valet. Si auctoritatis herendum sit, probabilior videtur sententia quae asserit, aquam prius in vinum, postea in sanguinem converti. Nam ex una parte antiqui Patres ante saeculum xxi. hanc controversiam non dispexere; ex altera parte a tempore quo disputaret de ea ceptum est, S. Thomas, & ceteri Theologi communi consensu ante saeculum proxime elapsam, quo novus philosophandi modus invehitum est, propagarunt, aquam primum in vinum, postea in sanguinem converti. Hanc sententiam adoptavit Catechismus Concilii Tridentini, qui in hac materia novorum Philosophorum placitis prevalere profecto debet. Catechismus vero *Part. II. de Euchar. §. 17. inquit: Illud autem Sacerdotibus animadvertendum est, quomodo docentur in sacris mysteriis aquam vino addidere oportet, sic etiam modicum infundendam esse. Nam Ecclesiasticorum sententia, & iudicio aqua illa in cruce convertitur.* Confirmatur ex ritu universalis, praescribente paululum aquae vino immiscendam esse. Cur hoc, nisi quia praesumitur aquam in vinum converti?

XX. Urget etiam ratio theologica. Aqua ne quidem partialis materia calicis est: ergo converti nequit in sanguinem Christi. Si enim aqua materia esset calicis, immisceri vino deberet ex Christi institutione. Fatetur adverteri, ex solo ecclesiastico praeccepto aquam infundi vino. Atqui Ecclesia tanta non posset auctoritate, ut valeat ut immutare sacramentorum materias a Christo praehibitas, aut aliquam novam materiam a Chri-

sto non determinatam adiciere. Respondet *Gl. Turnely*, aquam seorsum acceptam non esse materiam calicis, esse vero mixtam vino. Pulchre, & venuste. Aqua immixta vino non remanet omnino aqua. Ergo si separata a vino nequit esse calicis materia, neque vino non coniecta. An haec immixtio aquae cum vino naturam aquae immutat? Minime gentium, sicut illi. Reponunt. Fermentum non est panis, & tamen fermentum cum pane non est consecratum. Non minus vana quam prior, responsio haec est. Panis ex Christi institutione materia est Eucharistiae. Panis autem communis natura sua fermentum conficitur, nihilque a pane diversum includit. Quid, si pani iam confecto & cocto quid palae hordeaceae etiam, aut fermenti cocti adiceretur? Transmutaretur ne in Christi corpus? Estet ne Eucharistiae materia, quamquam coniecta pani? Hac mera coniectio efficeret ne ut materia inepta evaderet apta? Ergo idem dicendum in casu nostro. Aqua separata a vino non est calicis materia. Ergo neque coniecta, in hypotesi quod aqua remaneat. Altertium ergo. Aut aqua non convertitur in sanguinem, aut si transfundatur in sanguinem, prius in vinum convertitur. Verum de hac quaestione parvi momenti plus quam fatis.

XXI. Quaest. IX. *An una species possit sine altera consecrari in extrema necessitate, & accedente summi Pontificis dispensatione?* Resp. Adfirmat Diana cum nonnullis aliis, licet id fieri posse, modum valde, urgente necessitate. Volarentis referre Innocentium VII. an. 1490. dispensasse cum Norvegis, ut in solo pane consecrarent, ob vini illuc asportandi difficultatem. Dispensationem hanc ut commentitiam reiciunt Suarez, & alii communiter. Certum est unam sine altera speciem valide consecrari posse. Disputatur, utrum liceat aliquando, urgente necessitate, id praestare. Negat S. Thomas III. Part. 9. lxxiv. art. 1. ad 2. & communiter graviores Theologi. Quoniam eo modo consecrare Eucharistiam necesse est quem Christus Dominus praecipit servandum. Atqui Christus Dominus simul utramque speciem consecrari iussit; ut Tridentinum Concilium sess. xxii. cap. 1. declarat. *Christus corpus, & sanguinem suum sub speciebus panis, & vini Deo Patri obtulit, ac Apostolus, eorumque in Sacerdotio successores, ut offerrent, praecipit per haec verba: Hoc facite in meam commemorationem: uti semper Ecclesia catholica intellexit, & credidit.* Sacramentum Eucharistiae institutum est per modum convivii spi-

ritualis, & ut sacrificium: & nequit ut sacramentum perfecti, nisi simul sacrificium offeratur. Sacrificium autem Eucharistie nequit una specie sola immolari: cum sit cruciatus Crucis sacrificii commemoratio. Porro in sacrificio Crucis separatus a corpore sanguis fuit. Hæc autem separatim nequit licet calicis consecratione representari. Nullo ergo in calu, nullaque suffragante dispensatione, una species sine altera, seu panis absque vino, vel vinum absque pane consecrari valet. Quæ enim divini iuris sunt, non subiacent Ecclesie potestati. Potest summus Pontifex ea statuere, immutare, addere quæ aut maiorem sacramentorum venerationem, & splendidiorum administrationem, aut maiorem fideliu suscipiuntium utilitatem spectant, iuxta temporum, & locorum diversitatem. At nihil in iis quæ ad sacramentorum substantiam, & naturam attinent, immutare potest: ut Concilium Tridentinum *sess. XXI. cap. 2. decernit.*

XXII. Quod opponunt, Pontificem summum non dispensare, sed interpretari divinum legem in aliquo necessitatis casu; nullius momenti est. Quoniam licet sacramentum illud summe sit utilitatis, non est tamen absolute necessitatis. Præceptum sumende Eucharistie longe inferius est præcepto servandæ integritatis sacrificii. Neque aliquod diploma pontificium, nisi fabulosum, sicuti est illud quod obrudat Volaterranus pro Norvegiis, adduct potest, quo evineatur, Pontificem aliquando dispensasse in hæc materia.

CAPUT V.

De verbis quæ formam sacramenti Eucharistie constituunt.

I. Amplam dissertandi materiam præberet proposita questio, si tractate pro dignitate vellemus capita illa omnia que suscitavit Theologi disputant. At nec indiligenti ratio id permittit, nec necessitas postulat; cum eruditissimi Theologi controversiam hæc omni ex capite non illustraverint modo, vane etiam difficultates omnes exhausterint. Ex plurimis pauca eorum seligam, quæ opportuniore iudicavero.

II. Varia sunt hæreticorum placita, Missis Manichæis, aliisque antiquis hæreticis, ex novatoribus Martinus Bucerus in *cap. xxvi. Matth.* negat in perficienda Eucharistia pronuntianda esse verba aliqua. Lutherus *Lib. de abroganda Missa privata* non modo pro-

nuntianda esse verba evangelica docet; sed tota liturgia opus esse contendit ad sacra dona consecranda. Calvinus *Lib. IV. Inst. cap. xviii. §. 39.* recitanda esse verba evangelica affirmat, sed historicæ, & concionatorie, seu per modum instructionis ad fidem populi excitandam; secus per modum consecrationis. Græcorum plures præter dominica verba ad sacra munera consecranda requirunt etiam orationem consequentem, & benedictionem Sacerdotis: quam Græcorum opinionem instaurarunt non ita pridem Cyrillus Touthé *disc. III. in Opere S. Cyrilli*, & Petrus Le Brun *Tom. III. Inter Catholicos ipsos aliquod diffidium est.* Scotus, ut committer ferat, exilimavit designata verba dominica non sufficere, sed præcedentia verba, *Pridie quam patretur* &c. requiri. De verbis consecrationis calicis non una est Thomistarum sententia. Disputant quoque Theologi catholici, utrius ne Christus Dominus verbis fuerit, an interna occultaque benedictione in consecratione. Catharini, & alii defendunt, Christum sine verbis per potestatem excellentiæ consecrassè: præscripta autem verba a Sacerdotibus adhibenda in consecratione. Quæ verba, tametsi necessaria Catharini fateatur, contendit tamen historicæ dumtaxat, non significativæ proferri, & præterea ad consecrationem præter dominica verba præces necessarias afferri, quæ apud Latinos antecesserunt, & penes Græcos consequuntur consecrationem. Quæ sunt communia, & certa apud Catholicos, brevissime exponam.

III. Quæst. I. Utrum Christus Dominus verbis usus sit in Eucharistia institutione? Communior, & mihi verior sententia est, Christum Dominum non sola interiori, & occultâ benedictione, sed verbis Eucharistiam consecrassè. Hoc eruitur ex *Epist. I. ad Cor. xi. ubi dicitur. Hoc facite in meam commemorationem.* Id quoque docere Tridentinum Concilium *sess. XIII. c. i.* videtur his verbis. *Hoc admirabile sacramentum in ultima cena instituit, cum posset panis, viniq; benedictionem, se suum corpus præbere, ac suum sanguinem discere, ac persipientis verbis testatus est: quæ verba, a sanctis Evangelistis commemorata, a Divo Paulo postea repetita sunt.* Hæc verba licet valde probabilem reddant propositam sententiam, non tamen extra omnem disputationis aleam eandem constituunt.

IV. Quæst. II. An Eucharistia solis verbis dominicis, & non precibus quæ antea, vel postea recitantur, consecratur? Resp. S. Tho-

mas

mas *III. Part. q. lxxviii. art. 1. item in IV. dist. viii. q. 11. art. 1. & in caput xxvi. Matth. distincte & perspicue Eucharistie formam exponit.* Expendere haud vacat cavillationes quibus nonnulli invidiam creatae Angelico Doctore perterritarunt. Commemorem ille, veramque Latinorum Theologorum sententiam propugnat, nempe solis verbis dominicis essentialiter constare Eucharistie formam, quæ sacramentum perficitur. Græcorum plures, præces quoque necessarias adstantur. Sed sententia nostra Patrum tum Latinorum, tum Græcorum testimonio evincitur. Tertullianus *Lib. V. contr. Marcion. cap. 19.* inquit: *Accepto panis, & distributum discipulis corpus illius suum fecit, dicens: Hoc est corpus meum.* S. Ambrosius de *Mysteriis cap. 19.* ait: *Ipsè clamavit Dominus Iesus: Hoc est corpus meum. Ante benedictionem verborum celestium alia species nominatur, post consecrationem corpus significatur.* Plura idem Ambrosius habet, quæ præterea. Si plura alia Latinorum Patrum testimonia cupis, consulte Martenianum *Tom. I. de antiq. Eccl. rit.*

V. Græci recentiores, qui nostræ sententiæ adversariarum, ipsorum confessione in Concilio Florentino facta revincuntur. Nam *sess. xxv. de verbis dominicis, Hoc est corpus meum, hæc falli sunt. Patet nos dicimus, per hæc verba transubstantiari sacrum panem, & fieri corpus Christi: sed postea, quemadmodum & ipsi dicunt: Iube hæc perferri per manus sancti Angeli tui in sublime altarium: ita nos quoque oramus dicentes. U. Spiritus sanctus discendat super nos, & efficiat in nobis panem hunc pretiosum corpus Christi tui, quod in calice isto est, pretiosum sanguinem Christi tui, transfundatque ipsa Spiritu sancto suo, ac siant communicantibus in purgationem animæ, in remissionem peccatorum, & non sicut in iudicium & condemnationem nostram.*

VI. Opponent Græci & plurima Patrum testimonia, & Liturgias Iacobi, Chrylostomi, Basilii, ut evincant non solis dominicis verbis, sed precibus quoque Eucharistiam perfici. Et hæc omnia suse referant, ac expliant Iosephus, Turnely, Vitalius, Berti, & ex instituto Cl. Orti. Interpretatio communis hæc recidit. Dicitur Eucharistia precibus consecrari & a Patribus, & in Liturgiis, quatenus sacra mysteria non peraguntur sine precibus: quia præces illas dispo- sitione, inquant, non concomitantur ad consecrationem adhibentur. Negant vero precibus istis vim inesse formaliter consecrandi.

Hæc sola fere distinctione exponunt omnia quæ opponi documenta solent.

VII. Quæst. III. An hæc sola dominica verba, Hoc est corpus meum, sint essentialia consecrationis panis eucharistici? Resp. Sententia affirmans vera est, ut habetur in Concilio Florentino, seu in decreto pro institutione Armenorum, ubi definitur: *Forma huius sacramenti sunt verba Salvatoris, quibus hoc sacramentum conficitur. Sacerdos enim, in persona Christi loquens, hoc conficit sacramentum.* Similia tradit Concilium Tridentinum *sess. XIII. cap. 111.* ubi declarat existere corpus quidem Christi sub specie panis, & sanguinem sub specie vini ex vi verborum. Verba autem quæ Christus protulit, hæc sunt: *Hoc est corpus meum.* Porro si consecratio verbis dominicis peragitur, ut ostentium supra est; consequitur necessario, sola verba laudata esse essentialia consecrationis panis. Christus ipse, consecrato pane, & calice, Apollolis dixit: *Hoc facite in meam commemorationem.* Præcepit ergo illis ut eo modo consecrarent quo ipse consecravit. Sed Christus, ut ostentium est, consecravit his verbis: *Hoc est corpus meum.* Ergo idem verbum Apollolis, & Sacerdotes Eucharistiam perficiunt.

VIII. Heine perspicue consequitur, verba, *Qui pridie quam patretur* &c. non esse necessaria ad ad essentiam consecrationis, ut Scotus exilimavit: quia præfata verba non sunt dominica, seu Christus illa non protulit; sed sunt Evangelitarum. Ergo Sacerdos eadem verba non profertur, ut gerunt Christi personam; cum a Christo plorata non fuerint.

IX. Opponit Scotus. Verba ista, *Hoc est corpus meum*, sola accepta, & seincta a verbis, *Qui pridie quam patretur*, non significant corpus Christi, sed corpus Sacerdotis. Sed in consecratione, Christi, non Sacerdotis corpus designandum est. Ergo ad essentiam consecrationis necessaria sunt præfata verba, *Qui pridie* &c. Resp. Nullius momenti est obiectio istius. Corpus Christi designatur obiective in consecratione Christi, ex intentione Sacerdotis consecrantis, & ex modo quo Sacerdos hoc sacramentum conficit, quasi Christi personam gerens. Sacerdos in actione Missæ, cum orat, cum consistit, cum laudes celebrat, in persona propria hæc præfatur. Verum dum consecrat, Christi personam agit, ac si ipse Christus loqueretur. Particula enim nempe orationis prodit, non subiectæ materiæ transmutationem significat.

X. Quæst.

X. Quæst. IV. *Sola non hæc verba*, Hic est calix sanguinis mei, vel, hic est sanguis meus, sunt de essentia consecrationis calicis, an vero etiam alia que sequuntur, Novi & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum, ad essentiam consecrationis pertinent? Resp. Super hæc forma disputant vel ipsi Thomiste in utramque partem. Adfirmantem sententiam, omnia venite recentia verba ad essentiam consecrationis pertinere, defendunt Salmanticenses tract. iv. cap. v. punct. 2. Gonetius, Labar, Aravius, Petrus Soto, & plures alii, quos citant idem Salmanticenses.

XI. Probabilior mihi sententia est, sola hæc verba, *Hic est sanguis meus*, vel quod eodem recidit, *Hic est calix sanguinis mei*, constituere formam essentialiam consecrationis calicis. Hanc defendunt celeberrimos Thomiste, potissimum recentiores, his rationum momentis. Verba consecrationis panis sunt hæc: *Hoc est corpus meum*. Ergo verba consecrationis calicis sunt hæc alia: *Hic est sanguis meus*. Idem esse utriusque formæ iudicium debet. Quandoquidem, inquit S. Thomas III. Part. quæst. lxxviii. art. 1. natura huius sacramenti importat eam solam consecrationem materiam que in transubstantiatione consistit. Sed quemadmodum per hæc verba, *Hoc est corpus meum*, transubstantiatio panis in corpus Christi exprimitur; ita per hæc alia, *Hic est sanguis meus*, exprimitur conversio vini in sanguinem Christi.

XII. Accedit quod in Græcorum liturgiis, ab Ecclesia Latina probatis, omnia præfata verba, *æterni*, & alia, *Mysterium fidei*, non reperiuntur. Si omnia hæc verba ad essentiam consecrationis calicis pertinerent, nulla esset consecratio Ecclesiæ Græcæ: quod nemo dixerit.

XIII. Implexa quibusdam videtur S. Thomas verba. Nam III. Part. quæst. lxxviii. art. 3. asserere videtur, omnia recentia verba ad formam consecrationis calicis pertinere. Verum ex ipso articuli titulo, qui est eiusdem: *Utrum hæc sit convenientis forma consecrationis vini*, colligitur ibi non agere de essentiali, sed de convenienti forma, consecrationis calicis. Art. 1. autem iam constituerat, formam consecrationis essentialiam solis primis dominicis verbis consistere. Ibi enim quaerit, utrum hæc sit forma consecrationis: *Hic est calix sanguinis mei*: adfirmatque his verbis: quia forma huius sacramenti importat solam consecrationem materiam, que in transubstantiatione consistit,

puta cum dicitur: *Hoc est corpus meum*; vel *hic est calix sanguinis mei*. Clare ergo priusmum S. Doctor definit, sola verba dominica panis, ad consecrationem essentialiam tum panis, tum vini. Laudato vero art. 3. explicat convenienter omnia præfata verba, *Novi & æterni testamenti* &c. pertinere ad formam integritatem; quia his verbis exprimitur passio Christi, & eiusdem sanguinis effusio. Calicem sanguinis sui potandum inaudita clementia, & liberalitate porrigit nobis omnibus Salvator noster: post explicat sanguinem esse *novi testamenti*, id est æternæ hereditatis. Novum quippe testamentum sublati figuris, æternam prodiit felicitatem. Nova sunt hæc, & cuiusque humanæ mentis aciem prætergreduntur; idcirco, ut sursum mentem erigamus nostram, subdit *mysterium fidei*: quia tam insolitum miraculum, non humana ratione, sed fide sola consequi valeamus. *Pro vobis*, & *pro multis effundetur in remissionem peccatorum*. Effectum his verbis explicat sanguinis sui pro nobis, & multis effundendi; nempe in remissionem peccatorum, animarumque nostrarum sanctificationem. Hæc, & alia plura que dici possent, perhibent, præfata verba ad integritatem & convenientiam, secus ad essentiam pertinent.

XIV. Quæst. V. *Historice ne, an essentive, & significative præfata consecrationis verba pronuntiantur?* Resp. Iam Lib. I. de sacramentis in genere ostentum est adversus novatores, verba sacramentalia non concionis locum tenere, ut illi contendunt, sed consecratoria esse. Quoniam hæc arcana verba, divina virtute prædita, subiectam materiam panis & vini in corpus & sanguinem Christi convertunt. Sacerdos eadem profertens non propriam, sed Christi personam gerit. Falsum hoc autem esset, si historice, non essentive illa pronuntiantur. Accedit, Sacerdotem verba dirigere in panem, & vinum, que in manibus habet, ut illa transmutentur in corpus Christi. Ergo historice non agi narrando ea que Christus Dominus in suprema cœna distribuit adstantibus, sed præfata verba asserive, & significative pronuntiat.

XV. Quæst. VI. *Utrum Christus adhiberit particulam enim in consecratione panis?* Resp. Layman, Granados, & alii, quos citat, & sequitur Leander tract. vii. disp. ix. quæst. iv. contendunt, hæc particula enim utrum fuisse Christum in consecratione panis. Sed hæc opinio falsa est, nullo mixta fundamentis. Communis enim sententia contumax, quam defendit S. Thomas III. Part.

Part. quæst. lxxviii. art. 2. ad 5. ubi inquit: *Hæc coniectio enim apponitur in hac forma, secundum consuetudinem Romane Ecclesiæ a B. Petro Apostolo derivata.*

XVI. Quæst. VII. *Peccaret ne mortaliter qui hæc particulam enim omittet?* Resp. Omisionem illius particule enim solam veniale culpam continere, docent Diana, Bonacina, Callropalaus, Dicaltillo, Suarez, Henriquez, & alii, quos citat & approbat Leander quæst. v. atque probabilius esse, non peccatum nisi venialiter eum qui præfata particulam omittet; licet iuxta ipsum adhibita a Christo Domino fuerit particula illa. Celeberrimos Theologi adfirmant, peccatum mortaliter qui voluntarie hæc particulam omittet: & quidem iure; nam licet particula illa in se & absolute quid leve sit, in forma tamen sacramentali quid grave, & magis momenti est. Quamobrem omissio letalis est.

XVII. Quæst. VIII. *Qui omittet particulam enim ex contemptu, peccaret ne mortaliter?* Resp. P. Leander tract. vii. disp. ix. q. vi. respondet his verbis, Ego vero sub 3. distinctione respondeo. Si particula enim omittatur ex contemptu formali, mortale erit illud omittere: quia contemptus formaliter est, directe se opponere præcepto superioris, quod est mortale. Si vero omittatur ex contemptu materiali, nempe qui a 1. præceptum est de re levi; tunc non erit mortale illud omittere.

XVIII. *Etiamne contemptus materialis invidus est? Ecceus materialis vocatur contemptus ille? Quia res que præcipitur, levis est? Itane vero? At non venialiter certo peccat qui rem levem sub præcepto imponit, tamen omittit? Et qui illum ex contemptu negligit, peccabit dumtaxat venialiter? Hæc doctrina falsa, & laxa est. Neque enim contemptus ratio a levitate rei, sed ab animo subiectionis superioris averso repetitur. Communis autem Theologorum sententia est, contemptum, sive formalem, sive interpretativum, alicuius, non dico præcepti rei levis, sed monachica constitutionis, esse peccatum mortale. Quid quod quamvis particula illa enim in re levis sit, gravis tamen est, ut est forma sacramentalis nexus?*

XIX. Quæst. IX. *Quid de his innumeris quæstionibus dicendum? Nempe an valida sit consecratio, si quis dicat. 1. Hoc est corpus Christi. 2. Hic est corpus meum. 3. Ecce corpus meum. 5. Hæc est caro mea. 5. Hic est corpus meum. 6. Hoc fit, fiat ut sit corpus meum. 7. Ego consecro huic panem in*

corpus meum. 8. Ego conficisco corpus meum ex pane. 9. Accipite, & comedite hoc corpus meum. 10. Hæc est substantia mea. 11. Hic est cibus meus. 12. Illud est corpus meum. 13. Meum est hoc corpus. 14. Hoc corpus est meum. 15. Hoc est corpus meum. 16. Hic est calix sanguinis mei?

XX. Has omnes quæstiones sigillatim & distincte versant Casuista plurimi. Eas omnes, & alias etiam collegit Leander loc. cit. a quæst. vii. usque ad quæst. xix. & distincte eas dispicit. Et fere omnes probabiliter validas esse adfirmat: laudatque in sui favorem Casuistas plures. Ne Lectores decipiantur, ad singula respondebo ea brevitate que quæstis illis congruit, ne fastidium lectori ingeram singula dispiciendo.

XXI. Ad 1. negative. Ad 2. negative, si hic pro adverbio sumatur, secus, si ex errore grammaticæ id contingeret. Ad 3. negative; erratque Leander cum aliis suis quos citat, adfirmando validam esse consecrationem. Ad 4. negative: falliturque Leander cum aliis, dum aiunt probabilius valere. Ad 5. affirmative. Ad 6. negative. Ad 7. negative. Ad 8. negative. Ad 9. Adfirmant Lessius, & Bernal citati a Leandro. Ad 10. negative. Ad 11. negative. Ad 12. negative. Ad 13. negative. Ad 14. negative. Ad 15. affirmative. Ad 16. affirmative. Quoniam, licet litteræ sub initium vocis soleant mutare omnino significatum; ut si primaliter huius vocem mater mutetur in P. & dicas *patet*; littera tamen Z. pro S. usurpari solet, & plures reipia & in scripto, & in sermone eadem utuntur. Illud advertas in his, similibusque quæstionibus dirimendis velim, quod dum sentio non variatur verborum Christi, valet consecratio. Ad quia certa regula iuris variationis sentus designari nequit; idcirco non potest certo affirmari, quando in verborum aut transcriptione, aut substitutione varietur nec ne sentus quem præferunt dominica verba. In hac autem materia tutor pars est eligenda.

CONSECTARIUM.

XXII. Plures alias quæstionibus excitant Moraliste, quos prætereo ut vana, & inutilia. Tremat enim manum tam augustissimum sacramentum, & mysterium tam ineffabile inceptis quæstionibus implicare. Illic potius tendere oratio nostra deberet, ut verba omnia & sacramenti dignitatem, maiestatemque experirentur; arcana mirabilia referant,

rent, immensam Dei misericordiam, liberalitatem representarent, & lectorum pietatem, devotionem, fervoremque accederent. Discamus ergo, non futiliter disputare, sed obsequio profundo tantum sacramentum venerari, illudque religiose summa celebrare. Verba omnia quae Christus pronuntianda definivit, attente, devote, & perlicite proficiantur. Si ex linguae imperfectione minus quandoque expedite omnes litterae non enuntiantur, torquere conscientiam suam non debet Sacerdos. Accedat bene paratus, vigil, sibi prelo, Deique amore succensus. Neque preceps, neque nimis scrupulosus, atque meticolosus sit in verborum enuntiatione. Extrema negligentia, & morositatis devoret. Si qui opus Dei quodcumque negligenter peragat, maledictione percutitur; quo supplicio plebentis erimus, si omnium sacramentorum praestantissimum ignave, pigre, atque minus exacte celebraverimus? Hæc nunc pauca delibasse, post tot questionum disceptationem, sufficiat.

CAPUT VI.

De vera, & reali Christi presentia in Eucharistia.

I. Male consultus forem, si ex instituto amplissimum hanc spartam exornare vellem: cum innumeris, ique eruditissimi Catholicorum Theologi eandem illi tractarent tanta eruditionis copia, tanta argumentorum, verumque ubertate, ut ligna in sitivam importaret qui addicere quidquam vellet. Quoniam vero christianissimus Theologus non agenda tantum, sed credenda etiam habere comperita debet; in illo incumbam, ut de disceptata amplexu filii permulti Theologi scripsere, contracta ego oratione proponam.

II. Principio hereticorum errores, a quibus christiani Lectores cavendum est, paucis indicabo. Missis Capharnatis, Manichæis, Marcionitis, Phantastis, Messalianis, Euthusianis, qui Christi carnem negabant, primus quem male sensibile de Eucharistia ferunt, vitæ Ioannes Scotus Herigena, qui saeculo IX. vitam agebat. Saeculo XI. Berengarius Ecclesiae Andegavensis Archidiaconus, errores adversus Eucharistiam ab Herigena Scoto vulgatos adoptavit, amplificavitque. Berengarii doctrina proscripta fuit in Concilio Romano ann. 1059, cui praesedit Leo IX. Retractionem sui erroris obtulit Berengarius Gregorio VII. sed in abiuratos errores

relapsus, iterum eos detestatus est in Synodo Romana ann. 1079. Nicolaus II. regnante. At reversus in Galliam, rursum in ius relapsus errores fuit; & iterum eisdem detestatus est in Synodo Romana ann. 1079. Etiam hæc ultima errorum suorum retractatione constanter perseveravit octo annorum intervallo, nempe usque ad mortem, quam vere catholicus obivit anno 1088. Tres fidei formulas, a Berengario confirmatas, edidit Mabillonius Tom. I. Analector. Petrosianus a Petro de Brui dicti, Henricus ab Henrico appellati, saeculo XII. inusente, sacramentum Eucharistiae de medio penitus auferre tentarunt. His adhaerere Abigenses, qui preli-berunt novatoribus nostris. Horum primus Carolostadius Archidiaconus Wirtembergensis contra realem Christi presentiam in Eucharistia librum edidit anno circiter 1524. Hoc eodem anno Huldricus Zuinglius in Helvetia Pastor docuit, Eucharistiam meram esse figuram corporis Christi. Sociiani non modo cum Zuinglio docent, Eucharistiam nudum esse corpus Christi figuram; verum etiam sacramenti rationem et deceptant, contentantes, ritum hunc esse meram gratiam sine dona a commemorationem. Buceros, Romane Ecclesiae defensor, Zuinglii doctrinam amplexus est; sed eam multis inimentis temperavit, ritum hunc esse meram gratiam sine dona a commemorationem. Buceros, Romane Ecclesiae defensor, Zuinglii doctrinam amplexus est; sed eam multis inimentis temperavit, ritum hunc esse meram gratiam sine dona a commemorationem.

III. Calvinus Arianis, & veteratoribus omnibus fraudulentiorum, & versipellentiorum in huiusce mysterii expositione se prodit. Modo a Zuinglii doctrina recedere videtur, & Bucero, quem ut magistrum colit, adherere: modo utroque resistit, & ad Lutheranos declinat: modo catholice Ecclesiae, versus artiificio, phrasibus utitur, & realem presentiam propugnare se laetat: & tandem suas blasphemias adversus catholicum dogma, larva posita, eructat. Lib. IV. Institut. cap. XVII. fufam habet de Eucharistia orationem. Opera pretium existimo aliqua eiusdem testimonia transcribere. §. 1. hæc promittit. *Primo signa sunt panis, & vinum, quae invisibile alimentum, quod percipimus ex carne, & sanguine Christi, nobis representant. Quoniam vero mysterium hoc arcanum Christi cum panis unionis natura incomprehensibile est, figuram eius & imaginem in signis*

visibilibus exhibet ad modulum nostrum apertissimis; immo, velut datis archis, ac refferis, tantum nobis facit quam si oculis careret: quia in crassissimas quasque mentes hanc rem familiaris similitudo penetrat, non sicut arcanum Christo pasci, quam panis, & vinum corporalem vitam sustentant. Imo ergo habent, in qua suam speciem mystica hæc benedictio: nempe quod nobis confirmet corpus Domini sic pro nobis semel esse immolatum, ut nunc eo vescamur, ac crescendo iuncti illius sacrificii officium in nobis sentiamus. Deinde, ut suam faciat, explicatis symbolis, testatur vere Christum sub his symbolis contineri. Sic enim pergit §. 3. *Horum omnium adeo solidam habemus verificationem in hoc sacramento, ut certo statuendum sit, VERE nobis exhiberi, non sicut ac si Christus ipse praesens aspectu nostro obiceretur, ac manibus obtraheretur. Hoc enim verbum nec mentiri, nec illudere nobis potest. Accipite, edite, bibite: hoc est corpus meum, qui in sensu non traditur. Hic est sanguis, qui in sensu non peccatorum effunditur. Quod accipere iubet, significat nostrum esse. Quod edere iubet, significat nostrum esse. Quod bibere iubet, opponit sibi errorem Zuinglii, Carolostadii, aliorumque gregalium, qui Christi carnem edat, & sanguinem potant per fidem dumtaxat effundunt, eoque sic redarguit. Quid? Namquid panis solo aspectu editur? Nuncquid vinum solo vili bibitur? Aut ergo mentiri Christum dicentem, Comedite, bibite, blasphemant oportet; aut non sola fidei cogitatione, sed vere, & realiter Christi corpus manducant concedant necesse est. Hæc quippe subdit §. 5. *Sunt enim qui manducant Christi carnem, & sanguinem eius bibere, uno verbo desistant, nihil esse aliud quam in Christum ipsum credere. Sed nihil expressius quidam, ac sublimius videtur voluisse Christus in praeterea illa coenone, ubi carnis suae manducationem nobis commendat, nempe VERA sui participatione nos vivificari: quam manducantem etiam, & bibentem veris illis de signavit, ut quam ab ipso vitam percipimus, simpliciter cognitione percipi quis ipsam putaret. Quoadmodum enim non aspectus, sed eius corpori alimentum sufficit; ita VERE esse panis participem Christi animam fieri convenit. In hoc modum voluit Dominus nos percipere, ut in nuncupando non tantum decere in mortis resurrectionisque hunc fidei depositum esse nobis saltem; sed VERA etiam sui communicatione fieri ut vita sua in nos transeat, ac nostra fiat; non sicut ac panis, dum in alimentum sumitur, vigorem corpori admi-**

strat. Rursum §. 10. hanc suam doctrinam clarius confirmat. *Summa sit, non aliter animas nostras carne & sanguine Christi pasci, quam panis & vinum corporalem vitam tenent & sustinent. Neque aliter quadrat analogia signi, nisi alimentum suum anime in Christo reperiret; quod fieri non potest, nisi nobiscum Christus VERE in unam coalescat, nosque reficiat carnis suae esu, & sanguinis potu. Est autem incredibile videtur in tanta locorum distantia penetrare ad nos Christum carnem, ut nobis sit in cibum, & meminerimus, quantum suavis sensus nostris comineat arcana Spiritus S. virtus, & quam fulmen sit eius immunitatem modo nobis velle metiri. Quod ego mens nostra non comprehendit, concipiat fides, spiritum vero vivit que locis distans sit.*

IV. Hæc manifeste apparet, Calvinum fateri sub sacris symbolis vere carnem & sanguinem Christi contineri. Stultitiae eo arguit qui humana ratione metiri audeat tam ineffabile arcanum, quod omnem iterat mentis nostrae captum. Sed que ibidem continuo addicit, perpende. *Est factum rem illi figuram offerre, & exhibere omnibus qui ad spirituale illud opalium accumbunt, quamquam a fidelibus solis cum fructu percipiatur, qui tantam benignitatem vera fide, antiquae gratitudinis suscipiant. Qua ratione dixit Apostolus, panem quem frangimus, communionem esse corporis Christi: calicem quem verbo & precibus in hoc consecramus, communionem esse sanguinis ipsius. Nec est quod obicit quispian, figuram esse locutionem, quia figurata rei nomen signum deferunt. Fateri hæc fractionem panis symbolum esse, non tantum ipsum hoc posito, a symbolis tantum exhibitionem rem ipsam exhiberi recte colligimus. Nihil enim quis fallacem vocare deum voluit, inani ab ipso symbolum propositum nunquam dicere audeat. Itaque si per fractionem panis Domini corpus sit participatorem vere representent, minus dubium esse debet quin VERE praesent, atque exhibeat. . . . Quod si veram esse praesentem nobis figuram visibilem ad obsequendum rei invisibilis donationem; accipere corporis symbolo, non minus corpus etiam ipsum nobis dari certo confidamus. Dies igitur (subdit §. 11.) in eodem mysterio per symbola panis & vini Christum vere nobis exhiberi. Rursum §. 16. in reali presentia favorem hæc subicit. Si ita sensum suum explicaverit, dum panis in mysterio porrigitur, anaxiam esse exhibitionem corporis, quia insuperabilis est a signo fidei veritas; non valde pugnavit. Si inleparabilis est a signo veri-*